

Sergei PROKOFIEV

Béla BARTÓK
(1881-1945)

Béla Viktor János Bartók (d. 25 Mart 1881; Nagyszentmiklós, Avusturya-Macaristan - 26 Eylül 1945; New York, ABD

Macar besteci, piyanist ve Doęu Avrupa halk müziği derleyicisi.

Bartok budun müzik biliminin kurucularından biri olarak bilinir.

Budapeşte Krallık Müzik Akademisi'nde Istvan Thoman'dan piyano ve Janos Kössler'den kompozisyon dersleri aldı. Bu okulda tanıştığı Zoltán Kodály ile birlikte bölgenin halk müziklerini derledi. Bu, ilerideki müzik görüşünü derinden etkilemiştir. Daha önceleri Bartók'un Macar halk müziği anlayışı Franz Liszt'in yapıtlarındaki çingene ezgileriyle sınırlıydı. Bartók'un, 1848 Macar devriminin

kahramanı Lajos Kossuth'un onuruna 1903'te bestelediği büyük orkestra çalışması «Kossuth», benzeri çingene ezgilerini kullanmıştır.

Bartók Müziğinin Biçimlenmesi ve Etkilenmeleri

Bartok, Listz'in çingene müziği yerine gerçek Macar müziği olarak saydığı Macar köylü halk müziği ile tanışmasından sonra, halk müziği ile tanışmasından sonra, halk müziği ezgilerini kendi yapıtlarında kullandığı gibi, benzer yepyeni ezgiler yaratmıştır.

Bartok müziği en büyük etki, 1902'de Budapeşte *Also sprach Zarathustra*"nın ilk dinletisinde tanıştığı Richard Strauss'un müziğidir. Bu yeni biçim (senfonik şiir) sonraki birkaç yılda ortaya çıkmıştır.

Bartok piyanist olarak kariyerini ilerletirken, 1907'de Krallık Akademisi'nde piyano profesörü olarak ders vermeye başladı. Bu onun Avrupa'da piyanist olarak dolaşmak yerine Macaristan'da kalmasını ve özellikle de Transilvanya bölgesinden daha çok halk şarkıları derlemesini sağlamıştır. Bu arada, bu etkinlikler ve Kodaly'nin Paris'ten getirdiği Debussy müziği Bartok'un müziğini etkilemeye başlamıştır. Büyük orkestra çalışmaları daha Johannes Brahms ya da Richard Strauss miçemini korusalar da, halk müziğine artan ilgisini gösteren kısa piyano parçaları da yazmıştır. Bu ilginin belki de en açık belirtilerini gösteren ilk parça, içinde halk müziği benzeri ezgiler barındıran, 1908'de yazdığı «1 numaralı Yaylı Çalgılar Dörtlüsü»'dür.

1911'de Bartok, 1909'da evlendiği karısı Márta Ziegler'e adadığı, tek operası olan *Mavisakal'in Kalesini* yazdı. Bartok'un Macar Güzel Sanatlar Kurulu yarışmasına sunduğu bu opera, "oyunabilirliği olmadığı" gerekçesiyle geri çevrildi. Bartok, bakanlar kurulunca siyasal görüşleri yüzünden söz yazarı Béla Balázs'nın adının programdan çıkarılması yönündeki baskılara direnince, opera 1918'e dek oynanmadı.

Macar Güzel Sanatlar Kurulu Ödülü düşürükliğinden sonra, Bartok iki, üç yıl çok az beste yaptı ve daha çok Orta Avrupa, Balkanlar (bu arada Türk) halk müziğini derlemeye yoğunlaştı. Ancak I. Dünya Savaşının çıkmasıyla gezilerine ara vererek bestelemeye geri döndü ve 1914-1916 arasında *Tahta Prens* balesini, 1915-1917 arasında da *İki Numaralı Yaylı Çalgılar Dörtlüsü*"nü yazdı. Uluslararası ününü *Tahta Prens* ile kazanmıştır.

Bartok daha sonra Igor Stravinski, Arnold Schönberg ve Richard Strauss'dan etkilendiği *Olağanüstü Mandarin* adlı balesi üzerinde çalıştı. Fahişelik, soygun, öldürme konularını işleyen *Olağanüstü Mandarin* içeriği yüzünden 1926'ya dek gösterime girmedi.

Olağanüstü Mandarin Balesi'ni, yapısal ve armoni olarak en karmaşık parçaları arasında olan iki keman sonatı izledi.

1927 ile 1928 arasında bütün zamanların en güzel yaylı çalgılar dörtlüleri arasında sayılan *Üç Numaralı Yaylı Çalgılar Dörtlüsünü* yazdıktan sonra armoni dili yalınlaşmaya başlamıştır.

1934' de yazdığı *Beş Numaralı Yaylı Çalgılar Dörtlüsü* bu yönden biraz geleneksel biçim izler. Bartok son ve altıncı yaylı çalgılar dörtlüsünü 1936 'da yazmıştır.

Bartok 1923'de eşinden ayrılarak Ditta Pásztor adındaki piyano öğrencisi ile evlenmişti. Bu evlilikten doğan oğlu Peter'in müzik dersleri için bestelediği 6 ciltlik piyano parçaları derlemesi *Mikrokosmos* bugün piyano öğrencileri arasında yaygın olarak

çalınır. Bu onun Avrupa'da yazdığı son yapıtıdır.

Türkiye Gezisi

Bartok, 1936 yılındaki Türkiye gezisinde Adnan Saygun ile birlikte Anadolu'yu dolaşmış ve özellikle Osmaniye yöresindeki türkülerini birlikte notalamışlardır.

Ankara Devlet Konservatuari' nda Türk Halk Müziği arşivi oluşturulması için çalışmalar yapan sanatçının Türkiye'deki araştırmaları, 1976 yılında Macar Bilimler Akademisi tarafından yayımlandı.

II. Dünya Savaşı'nın çıkmasından sonra Bartok'un Avrupa'dan ayrılmak isteği giderek artmıştır.

Bartok kesinlikle Nazilere karşı birisi olarak, onların Almanya'da yönetimi ele geçirmelerinden sonra oradaki dinletilerden uzak durmuş ve Alman yayıncısından ayrılmıştır.

Bu arada, Mavisakalın Kalesi operasında ve *Olağanüstü Mandarin* balesinde gözlemlenen özgür düşünce yapısı, Macar sağcıları ile başının derde girmesine yol açmıştır.

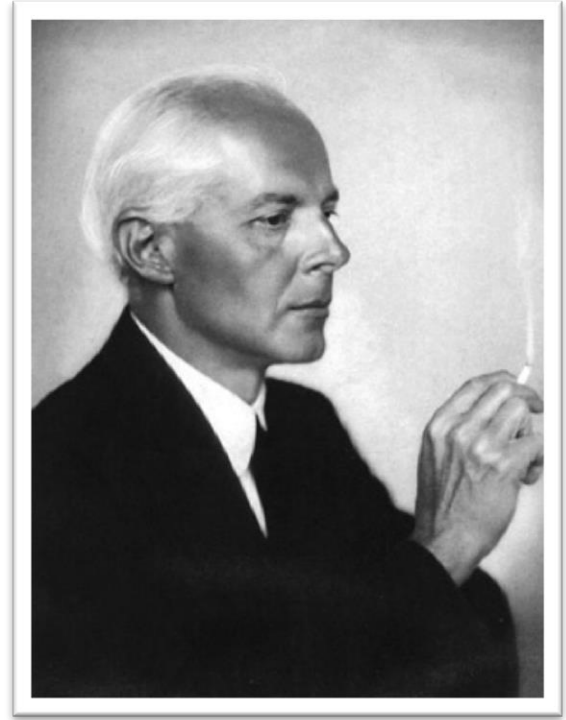
Bartok, eşiyle ABD'ye göçettikten sonra hiçbir zaman kendini orada rahat duyumsamamış ve yeni şeyler yazmakta zorlanmıştır. ABD'de tanınmıyor olması ve müziğine ilgi olmamasının da bunda etkisi olmuştur. Eşiyle dinletiler vermişler, bir ara Yugoslav halk şarkılarının derlenmesi üzerine burs almışlar ama, ekonomik durumları hiç iyileşmediği gibi Bartok'un sağlığı da bozulmaya başlamıştır.

Bartok, New York'da kemik kanserinden 1945'de ölmüştür.

Ölümüyle yarım kalan viyola konçertosu daha sonra öğrencisi Tibor Serly'ce tamamlanmıştır.

Macaristan'da komünizmin sona ermesinden sonra naaşı New York'dan, Budapeşte'ye gönderilmiş ve devlet töreni ile Farkasreti Mezarlığı'na gömülmüştür.

Seçilmiş eserleri

Bela Bartok beste eserleri için en son, en kapsamlı ve en uygun kataloglama "Andras Szöllősy" (Sz+no.) yapılmıştır. Bartok 1920den itibaren eserleri için "Opus" adını kullanmayı bırakmıştır.

Piyano

Rondo Dans

Dört Parça, (1903)

14 Bagatel, op.6 (1907)

İki eleji, op.8b (1908-1909)

Çocuklar İçin, (1908-1909, rev.1945)

Yedi Eskiz, op.9b (1908-1910)

Dört Agit, op.9a (1909-1910)

Üç Burlesk (Három burleszk), op.8c (1908-1910-1911)

İki Roman Dansı, op.8a (1910)

Allegro barbaro (1911)

Débutantlar için Piyano Müziği, 18 parça (1913)

Oryental Dans (1913)

Romen Halk Havaları Üzerine Sonatin (1915)

Altı Roman Halk Dansı (1915)

Romen Noel Şarkıları, Herbir 10 parçadan 2 seri (1915)

Piyano için Suit op.14 (1916)

Üç Macar Halk Şarkısı (1914-1917)

15 Macar Köylü Melodisi (1914-1918)

Üç Skeç, op.18 (1918)

Sekiz Macar Halk Şarkıları Üzerine Emprovizasyon, op.20 (1920)

Piyano İçin Sonat (1926)

Beş Parça : Açık Hava : Davul ve kavallar, Barkarol, Müzet, Gece Müziği, Kovalama (1926)

Dokuz Küçük Parça (1926)

Halk Melodileri Üzerine Üç Rondo (1916-1927-1927)

Mikrokosmos, 6 kitap halinde hazırlanmış 153 parça (1923-39)

Oda müziği

Piyano ve Yaylı Çalgılar İçin Kuintet (1904)

İki Keman ve Piyano İçin Sonat (1921-22)

İki Keman ve Piyano İçin Rapsodi (1928)

44 İki keman için İkili (1931)

İki Piyano ve Vurmalı Çalgılar İçin Sonat (1937)

Keman, klarinet ve Piyano İçin *Kontrastlar*(1938)

Altı Yaylı Çalgılar İçin Kuartet.

Solo Keman İçin Sonat (1944)

Orkestra müziği

Kossuth (1903)

İki Orkestra İçin Suit op.3 ve op.4 (1904,1907)

İki Portre, op. 5

İki Görüntü op. 10 (1910)

Orkestra İçin Dört Parça op. 12 (1912)

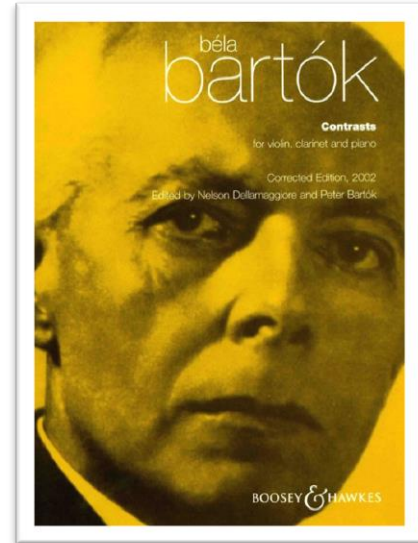
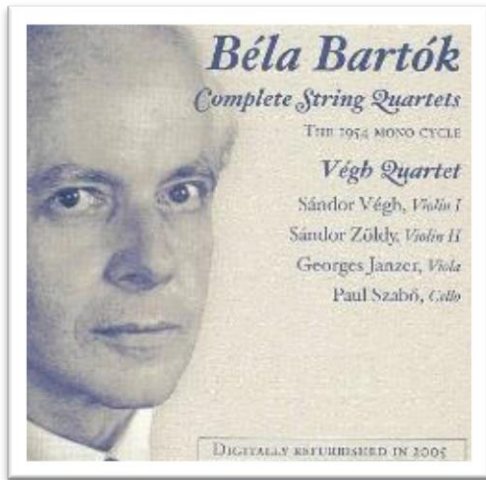
Danslar Süiti (1923)

Yaylı Çalgılar, Vurmalı Çalgılar ve Çelesta için Müzik (1936)

Orkestra ve Yaylı Çalgılar İçin Divertimento (1939)

Orkestra İçin Konçerto (1943)

Romen Halk Dansları

Solo Çalgı ve Orkestra İçin Eserler

Rhapsodie pour piano, op.1 (1904)

Scherzo (ou Burlesque) pour piano, op.2 (1904)

Quatre concertos pour piano :

Concerto pour piano n° 1 (1926)

Concerto pour piano n° 2 (1930-1931)

Concerto pour piano n° 3 (1945)

Concerto pour deux pianos et orchestre (adaptation de la sonate pour deux pianos et percussions, 1941)

Rhapsodie pour violon et orchestre n° 1 (1928-1929)

Rhapsodie pour violon et orchestre n° 2 (1928. Révisée en 1935)

Deux concertos pour violon :

Concerto n° 1, Sz 36 op. posthume (1907-1908)

Concerto n° 2, Sz 112 (1937-1938)

Concerto pour alto (1945) (esquissé; orchestré par T.Serly)

Sahne eserleri

Mavi Sakalın Şatosu op.11 Opera (1911, 1918)

Korunun Prensi, bale op.13 (1914-1916)

Harika Mandarin, bale pantomim op.19 (1918-1919)

Koro eserleri

Quatre Mélodies populaires hongroises anciennes, pour chœur d'hommes à 4 voix (1910-1912)

Cinq Mélodies populaires slovaques, pour chœur d'hommes à 4 voix (1917)

Quatre Mélodies populaires slovaques, pour chœur d'hommes à 4 voix et piano (1917)

Scènes villageoises, 5 chants populaires slovaques pour voix de femme et piano (1924)

Quatre Mélodies populaires hongroises, pour chœur mixte à 4 voix (1930)

Cantata profana, cantate pour double chœur mixte, ténor, baryton et orchestre (1930)

Six chants sicules, pour chœur d'hommes à 6 voix (1932)

Vingt-sept Chœurs à 2 et 3 voix égales, en 8 cahiers (les 21 premiers chœurs pour voix d'enfants, les autres pour voix de femmes, (1935)

Des temps passés, 3 chœurs pour 3 voix d'hommes (1935)

